

FIIA 20/2014

COMMENT

Arkady Moshes
Ohjelmajohtaja
Ulkopoliittinen instituutti

Mihin EU tähtää vuoropuhelulla Euraasian talousunionin kanssa? Brysselissä etsitään epätoivoisesti hyviä uutisia Venäjän-suhteista

Vaikka EU tarjoaisi virallista vuoropuhelua Euraasian talousunionille, se tuskin johtaisi taloudelliseen liberalisaatioon tai parantaisi EU:n ja Venäjän suhteita. Ajatus vuoropuhelusta voi olla kuolleena syntynyt, aivan kuten muutaman vuoden takainen ”kumppanuus Venäjän modernisoimiseksi”.

Euraasian talousunioni aloittaa virallisesti toimintansa vuoden 2015 alusta. Talousunionin muodostavat Venäjä, Valko-Venäjä, Kazakstan ja Armenia. Lisäksi Kirgisian on määrä liittyä jäseneksi vielä ennen vuodenvaihdetta.

Tässä ei sinänsä ole mitään uutta. Viime kuukausina Ukrainan kriisi on saanut Euraasian talousunionin näyttämään toisarvoiselta aiheelta. Ukrainan päätös jättäytyä talousunionin ulkopuolelle pienentää koko projektin merkitystä. Samalla Venäjän ja lännen välien heikentyminen on keskittänyt huomion kriittisempiin kysymyksiin.

Asiassa saattaa kuitenkin pian tapahtua mielenkiintoinen käänne, mikäli Euroopan unioni tarjoaa Euraasian talousunionille mahdollisuutta viralliseen vuoropuheluun. Saksan ulkoministeri Frank-Walter Steinmeier tuki ajatusta julkisesti ennen Moskovan-vierailuaan marraskuun puolivälissä, mutta Brysselin käytävillä asiasta on puhuttu jo hyvän aikaa.

Riippumatta siitä, kuinka korkealla tasolla vuoropuhelua käytäisiin, se olisi EU:lta huomattava myönnytys. EU ja etenkin EU-komission kauppapolitiikasta vastaavat henkilöt eivät ole halukkaita edes harkitsemaan erioikeuksia taloussuhteisiin sellaisten maiden kanssa, jotka

eivät ole Maailman kauppajärjestö WTO:n jäseniä. Vaikka Kazakstan lähitulevaisuudessa pääsisikin WTO:n jäseneksi, Valko-Venäjä ei ole lähelläkään jäsenyyttä. Miksi Brysselissä ollaan nyt valmiita taipumaan Kremlin pitkäaikaiseen vaatimukseen, jota ei aiemmin suostuttu edes harkitsemaan?

Steinmeier antoi ymmärtää, että vuoropuhelu ja tiedonvaihto niin EU:n ja Ukrainan vapaakauppasopimuksen kuin Euraasian talousunionin tavoitteista voisi lieventää EU:n ja Venäjän välisiä jännitteitä. Tämä ei kuitenkaan riitä selitykseksi.

Euraasian talousunionia ei pidä vähätellä. Sen luominen on jo muuttanut entisten neuvosto-tasavaltojen välisiä taloussuhteita. Erilaisia kaupan esteitä on purettu ja sääntelykysymyksiä varten on perustettu erillinen elin, Euraasian talouskomissio. Erityisen tärkeää on, että Venäjän kumppanimaat – etenkin Kazakstan – ovat aktiivisesti vastustaneet geopoliittisten tavoitteiden liittämistä Euraasian talousunionin toimintaan. Tämä lisää Euraasian talousintegraation toteutumismahdollisuuksia.

Ei pidä kuitenkaan nuolaista ennen kuin tipahtaa. Euraasian talousunionin maiden välinen kauppa ei kasvanut vuonna 2013 vaan laski lähes viisi prosenttia.

Tämän vuoden tammi- ja syyskuun välisenä aikana kauppa supistui vielä 10,5 prosenttia lisää. Markkinoiden vapauttaminen on vain osittaista ja etenee hyvin hitaasti: työvoima saa liikkua vapaasti yli rajojen, mutta tavara-vientiä ja etenkin energian kauppaa rajoitetaan monin poikkeuksin. Muut kuin tullimuotoiset kaupan esteet rajoittavat kauppaa, eikä palveluiden vapaa liikkuvuus ole vielä näköpiirissä.

Venäjän kumppanit eivät Venäjän tavoin asettaneet pakotteita länsimaita vastaan, minkä vuoksi Kreml uskoo, että länsimaat saattavat kiertää pakotteita tuomalla tavaraa Venäjälle kumppanimaiden kautta. Marraskuun lopussa Venäjä asettikin tuontikiellon Valko-Venäjän kautta Venäjälle tuotaville, pakotteiden alaisille tuotteille. Tuontikiellon vuoksi rajatarkastukset otetaan uudelleen käyttöön Euraasian talousunionin sisällä, mikä on talousunionin sopimusten vastainen käytäntö.

Pidemmillä aikavälillä Venäjän asema integraatiokehityksen veturina on asettunut kyseenalaiseksi. Avoin kysymys on myös se, miten hyvin Euraasian talouskomissio pystyy täyttämään tehtävänsä ylikansallisenä sääntelyelimenä, sillä Euraasian talousunionissa päätöksiä

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielitarkastuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

tehdään ensisijaisesti valtionpäämiesten eikä instituutioiden tasolla.

Näissä olosuhteissa loogisin ratkaisu olisi odottaa ja katsoa, miten Euraasian talousunioni menestyy taloudellisesti keskipitkällä aikavälillä. Miksi EU on siis päättänyt toimia toisin?

Vaikka jättäisi laskuista pois molemminpuoliset talouspakotteet, on vaikea nähdä, että EU:n ehdottaman vuoropuhelun tavoitteena olisi liberalisoida EU:n ja Euraasian talousunionin välistä taloutta tai luoda Lissabonista Vladivostokiin ulottuva vapaakauppa-alue. Venäjän ensimmäiset pari vuotta WTO:n jäsenenä ovat osoittaneet, ettei Venäjä ole halukas vapauttamaan kauppaa nykyistä enempää. Koska Venäjä edustaa lähes 90:tä prosenttia Euraasian talousunionin bruttokansantuotteesta ja koska talousunionin päätöksenteko perustuu konsensusperiaatteeseen, ei ole mielekästä kutsua uusia maita neuvottelupöytään. Enemmän tuloksia voidaan saavuttaa neuvottelemalla yksittäisistä sijoitushankkeista suoraan Kazakstanin tai Armenian kanssa.

Vielä epätodennäköisempää on, että vuoropuhelun suunnittelijat toivovat voivansa dialogin avulla kohentaa EU:n ja Venäjän välejä yleisesti. Jos vuoropuhelun tarkoi-

tuksena olisi keskustella Ukrainasta Ukrainan selän takana, teko olisi erittäin haitallinen EU:n maineelle ja vakava uhka EU:n sisäiselle yksituumaisuudelle.

Todennäköisimmin aloitteessa on siis kyse vain tavanomaisesta kontaktista kontaktin itsensä vuoksi, jolta ei edes odoteta varsinaisia tuloksia. Keskustelu itsessään nähdään saavutuksena. Tästä on esimerkki muutaman vuoden takaa, kun lähes kaikki EU-maat liittyivät sopimukseen ”kumppanuudesta Venäjän modernisoimiseksi”.

Sopimus oli kuolleena syntynyt. Venäjä teki selväksi, ettei sitä kiinnostanut yhteiskuntansa uudistaminen vaan ainoastaan teknologinen modernisaatio. Euroopan diplomaattisia voimavaroja tuhlatiin toimimattoman aloitteen markkinointiin ja puolusteluun. Kaikilla EU:n päätöksenteon tasoilla suljettiin silmät lähestyvältä kriisiltä, joka sitten puhkesi.

Kukaan ei voi tietenkään estää yksittäisiä eurooppalaisia poliitikkoja tai EU-jäsenmaita yrittämästä samaa tempua uudelleen. On kuitenkin syytä muistaa, että jos yrittää epätoivoisesti ja vastoin kaikkia analyttisiä arvioita löytää jotain positiivista, joutuu usein katkerasti pettymään.